

PREDGOVOR

U obilježavanju šezdesetogodišnjice rada Muzejski dokumentacijski centar objavljuje pedeset drugi broj časopisa *Muzeologija*. Imenovao ga je tako davne 1952. godine utemeljitelj naše ustanove dr. Antun Bauer, osoba najzaslužnija za razvoj muzejske pragme i muzejske teorije na našim prostorima. Naslovom časopisa počelo se koristiti mnogo prije šireg prihvaćanja tog pojma, još prije negoli se pod tim pojmom počela razvijati i znanstvena disciplina kojom su zagrebačke institucije i stručnjaci uvelike pridonijeli teorijskom i znanstvenom utemeljenju muzeologije. Muzeologija se, naime, kao nastavni predmet počinje predavati 1946. godine isključivo studentima povijesti umjetnosti i arheologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Godine 1984. osniva se Katedra za muzeologiju na Odsjeku za informacijske znanosti koja sve do danas provodi redovit sveučilišni studij muzeologije i upravljanja baštinom u okviru programa informacijskih i komunikacijskih znanosti na istom fakultetu.

Uredničkom politikom, kojom smo uz različite stručne muzeološke sadržaje dali mjesto i objavljivanju magistarskih i doktorskih radova iz tog područja, svakako smo pridonijeli, bar jednim malim dijelom, i široj recepciji tog znanja te posredno inovativnijem i profesionalnijem muzejskom radu u Hrvatskoj. Širina tematskih područja tih radova, od ekomuzeologije, fenomena kolekcioniranja i muzejskih donacija do sadržaja povezanih s procesom i značenjem informatizacije, digitalizacije i muzejske dokumentacije, govori i o velikom rasponu prostiranja muzeologije kao znanstvene discipline.

Uloga i poslanje muzeja u društvu, smisao i razlog njegova postojanja, predmet su promišljanja teoretičara kulture, sociologa, antropologa, informatičara i, dakako, muzeologa. To zanimanje, taj zamah preispitivanja smisla muzeja potaknut je prvenstveno činjenicom prepoznavanja muzeja kao informacijske i komunikacijske točke. Što i kako posreduje se iz muzeja *komu* i *kako* te se teorijski promišlja u brojnim radovima dostupnim na policama naših knjižnica, a još više u onim virtualnima. Teorije informacijskih i komunikacijskih znanosti u velikoj mjeri svoja znanstvena obrazloženja i utemeljenja imaju u složenom pojmu „muzej“ čije se mnoge sastavnice mogu interpretirati i posredstvom tih kodova.

Doktorska disertacija Željke Miklošević pod naslovom *Muzej kao multimodalan komunikacijski sustav* obranjena na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2014. godine, koju u cjelovitoj inačici objavljujemo u ovom broju časopisa, značajan je korak dalje u promišljanju muzeologije. U svijet muzeja uvodi se novi znanstveni okvir, nova paradigma koja je polazište u analizi muzejske komunikacije. Riječ je o semiotici, odnosno o društveno-semiotičkoj teoriji multimodalne komunikacije. Semiotika kao znanost o tumačenju znakova, odnosno proučavanju načina na koji oni funkcioniraju, prvotno je zauzimala područje lingvistike, no u posljednjih desetak godina odmiče se od „teksta“ i počinje se razvijati na širokom području društvenog značenja. Društvena semiotika usredotočuje se na praksu društvenog značenja i društvene proizvodnje bez obzira je li riječ o vizualnim ili verbal-

nim elementima na osnovi kojih se stvara značenje. Stvaratelj je takvog značenja čovjek, u našem slučaju posjetitelj muzeja, a rezultate njegova napora vidimo kao označivanje i interpretaciju.

Muzeji su ustanove koje za razliku od drugih komunikatora baštine (televizije, interneta, interpretacijskih i posjetiteljskih centara) komuniciraju prvenstveno predmetima kao sastavnim dijelom muzejske izložbe. Na njima se zasnivaju najsnažnije muzejske poruke. Muzejska se komunikacija kroz izložbu kao najsnažniji komunikacijski ambijent i izvor znanja stavlja u središte teorijskog razmatranja. Autorica promišlja stvaranje značenja na izložbi pokušavajući je analizirati primjenom društveno-semiotičkog aparata koji interpretira izložbu kao živ prostor različitih (multimodalnih) sastavnica koje sve utječu na posjetitelja, odnosno na njegovu percepciju i interpretaciju sadržaja.

Valjanost i sve dimenzije ove nove paradigme provjerene su na primjerima izložbenih projekata zagrebačkih muzeja. U istraživanje su bili uključeni

muzeji različitih vrsta građe i znanstvenih područja kojima se posredno bave – Arheološki muzej, Etnografski muzej, Hrvatski prirodoslovni muzej, Hrvatski povijesni muzej, Hrvatski školski muzej, Tiflološki muzej, Muzej grada Zagreba, Muzej suvremene umjetnosti i Tehnički muzej „Nikola Tesla“ – kao i različiti sudionici muzejske komunikacije, odnosno muzejski stručnjaci (kustosi i muzejski pedagozi) i posjetitelji. Izložbe i stalni postavi analiziraju se kao materijalno oblikovani medijski konteksti, a vodstva koja provode vodiči muzeja promatraju se kao interpersonalni oblici komunikacije. Zaključuje se kako primjena društveno-semiotičke teorije multimodalnosti na muzejsku komunikaciju omogućuje i pružanje njezine kritičke analize i kreativne primjene njezinih postulata. Takvo promišljanje daje nadu da će primjena ovoga teorijskog okvira našoj muzejskoj praksi pridodati novu kvalitetu.

Višnja Zgaga

FOREWORD

Marking its sixtieth anniversary the Museum Documentation Center has published the fifty second issue of its journal *Museology*. Back in 1952 the name was chosen by the founder of our institution, Antun Bauer, Phd., who is credited with the development of museum theory and practice in our region. The journal name was used well before the term was widely accepted, even before it was applied to the developing science which was theoretically and practically founded through considerable contribution of Zagreb institutions and experts. In 1946 university course in museology was introduced only for students reading archaeology and art history at the Faculty of Philosophy in Zagreb. In 1984 the Chair of Museology was founded at the Department of Information Science at the Faculty of Philosophy which has been offering full time museology and heritage management courses since.

The editorial policy of the journal has dealt with various professional museum topics, but at the same time has encouraged the publishing of master's and doctoral papers in the field of museum studies, which has definitely contributed, at least to a small extent, to the wider reception of the science and indirectly to the more innovative and more professional museum practice in Croatia. The extent of themes covered by the papers, varying from ecological museum science, the phenomena of collecting and museum donations, to the themes of processing and significance of computerisation, digitalisation and museum documentation, shows the wide range of museum science.

The role and mission of museums in the society, the meaning and the reason of

their existence, are the subjects of reflection by cultural theorists, sociologists, anthropologists, computer scientists, and, naturally, museologists. The view of museums as information and communication points has intensified the interest for and the review of the purpose of museums. *What and how* are mediated from a museum to *whom and how* and is theoretically dealt with in numerous papers available on the shelves in our libraries, and even more so in virtual format. Theories of information and communication science largely owe their scientific explanations and grounding to the complex notion of „museum“ whose many components can be interpreted through these codes.

The integral version of Željka Miklošević's doctoral thesis *Museum as multimodal communication system* defended at the Faculty of Philosophy of Zagreb in 2014, which has been published in this issue, is a significant breakthrough in museology. Into the world of museums it brings a new scientific framework, a new paradigm which is the starting point in the analysis of museum communication. It is about semiotics, namely about social semiotics theory on multimodal communication. Semiotics, the science of sign interpretation, namely of research into the manner they function, primarily belonged to linguistics, but in the last ten years it has removed itself from the „text“ and has started developing in the extensive area of social significance. Social semiotics focuses on the practice of social meaning and social production whether it be visual or verbal elements which create meaning. The creator of the meaning is a man, in our case museum visitor, and the results

of his effort are seen as labelling and interpretation.

Museums are the institutions which, unlike other heritage communicators (television, the Internet, interpretation and visitor centers) primarily communicate through objects which are represented in exhibitions. They are the basis for the most powerful messages. Museum communication, through exhibitions as the strongest communication surroundings and sources of knowledge, is at the center of theoretical thinking. The author deals with the creation of meaning in an exhibition as a live space of various (multimodal) components which influence the visitor, namely his perception and the interpretation of the content.

The validity and all dimensions of this new paradigm have been tested on the exemplary exhibitions at Zagreb museums. The research has included museums of diverse holdings and scientific fields – the Archaeological Museum, the Ethnograph-

ic Museum, the Croatian Natural History Museum, the Croatian History Museum, Zagreb City Museum, the Museum of Contemporary Art, the Typhology Museum, the Croatian School Museum and the Technical Museum „Nikola Tesla“ – as well as various participants in museum communication (curators and museum educators) and visitors. Exhibitions and permanent collections are analyzed as a materially designed media context, and guided tours are considered as interpersonal forms of communication. It is concluded that the application of social-semiotic theory of multimodality to museum communication offers critical analysis and a creative application of its basic principles. This reasoning gives hope that the application of this theoretical framework will bring new quality to Croatian museum practice.

Višnja Zgaga